

بسم الله الرحمن الرحيم

عوامل گرایش بانوان امروز جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب

زینب زلفعلی زاده خطیر^۱

چکیده:

حجاب به عنوان یکی از احکام و جویی اسلام بدین معناست که زن هنگام معاشرت با مردان نامحرم باید بدن خود را بپوشاند و به جلوه گری و خودنمایی نپردازد. بدون شک بد پوششی مانند هر ناهنجاری اجتماعی دیگر علاوه بر آثار ضد دینی و فردی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی فراوانی به دنبال دارد و هدف از تشریح این حکم الهی به وجوب حجاب، حفظ شخصیت زن و جلوگیری از انحراف جوانان و مانع از گسترش فساد در جامعه ی اسلامی می باشد. اما یک سری عواملی وجود دارند که موجب میشود تا زن جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب گرایش داشته باشد. به همین دلیل پژوهش حاضر به روش توصیفی تحلیلی و با مراجعه به منابع کتابخانه ای، و با هدف معرفی عوامل گرایش زنان امروز جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب، انجام گرفته، و در پایان به این موارد رسیده است: عوامل درونی: عدم آگاهی به فلسفه حجاب و بی توجهی به پیامدهای منفی آن، عوامل بیولوژیکی یا روانی، ضعف ایمان و حیا. عوامل بیرونی: دشواری شرایط ازدواج، تهاجم فرهنگی و نفوذ فرهنگ غرب، فساد محیط و معاشرت با دوستان ناباب و سرزنش آنان، رسانه ها و فضای مجازی، تعلیم و تربیت نادرست.

کلید واژه: حجاب، پوشش نامناسب، جامعه ایرانی، تهاجم فرهنگی، تبرُّج

^۱ طلبه مدرسه علمیه فاطمه الزهرا سلام الله علیها قائم شهر

۱. مقدمه:

حجاب به پوشش زن در برابر نامحرم گفته می‌شود و به گفته ی فقیهان و دیگر عالمان مسلمان، حجاب از واجبات مسلم و ضروریات دین اسلام است و در آیاتی از قرآن و احادیثی از ائمه علیه السلام بر وجوب و اهمیت آن تاکید شده است.

حجاب به معنای پوشش اسلامی، دارای دو بُعد ایجابی و سلبی می باشد. بُعد ایجابی آن، وجوب پوشش بدن و بُعد سلبی آن، حرام بودن خودنمایی به نامحرم است و این دو بُعد باید در کنار یکدیگر باشد تا حجاب اسلامی محقق شود. از قرآن کریم استفاده می شود که هدف از تشریع حکم الهی وجوب حجاب اسلامی، دست یابی به تزکیه نفس، عفت و پاکدامنی زن و آرامش روانی جامعه می باشد.

در آیه ۵۳ سوره احزاب که معروف به آیه حجاب است خداوند می فرماید: «إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ» هرگاه از زنان رسول متاعی می طلبید، از پس پرده بطلبید که حجاب برای آن که دل های شما و آن ها پاک و پاکیزه بماند بهتر است.»

استاد شهید مطهری در این باره میگوید: (علت اینکه در اسلام دستور پوشش خاص به زنان اختصاص یافته، این است که میل به خودنمایی و خودآرایی مخصوص زنان است.) بنابراین حجاب در جامعه ی دینی، هنجاری خواهد بود که زنان به آن مکلف و مامورند تا میل به خودنمایی و خودآرایی کار دستشان ندهد و به انحرافشان نکشاند. اگر حد مطلوب حجاب اسلامی در جامعه ی ایرانی که به جامعه دینی هست، مراعات نشود به خاطر جاذبه های جسمی زن، زمینه فساد در جامعه ایجاد شده و آن را به سقوط می کشاند زیرا نوع رفتار و پوشش زن در صحنه ی جامعه قرار می گیرد و پوشش نامناسب او در سلامتی جسمی و روانی افراد جامعه تاثیر می گذارد. لذا با توجه به اهمیت این موضوع و علاقه ی برخی بانوان به پوشش نامناسب، در این مقاله سعی می شود عوامل گرایش بانوان امروز جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب بررسی شود.

مریم یار محمد توسکی و سعید نریمانی در مقاله ی (شناسایی و بررسی مهمترین عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر در شکل گیری و گسترش گرایش بانوان شهر نشین ایرانی به استفاده از پوشش های نامناسب) بدین نتیجه می رسند که ضعف عملکرد مادران، گروه های همسال، هنرپیشه ها و بازیگران زن، تلویزیون و سینما در ارائه الگوهای نامناسب پوشش از طریق برنامه های ماهواره ای و اینترنتی، ضعف حساسیت و نظارت والدین بر نوع و نحوه پوشش فرزندان دختر و فرهنگ پذیری از غرب و نحوه پوشش در شکل گیری و گسترش گرایش

بانوان شهرنشین ایرانی به استفاده از پوشش نامناسب بیشترین نقش را داشته است. محمد مهدی کریمی نیا، فریده آل کثیر، مجتبی انصاری مقدم در مقاله ی (تحلیل عوامل فرهنگی، اجتماعی گسترش بدحجابی) بدین نتیجه می‌رسند که مهم ترین عوامل بی حجابی در جامعه، رسانه ها و گسترش فساد و تباهی و دگرگونی ارزش ها و تهاجم فرهنگی است که در نابودکردن فرهنگ حجاب و دادن الگوی بی حجابی و خودنمایی و خودآرایی به جامعه نقش مهمی دارد. طاهره اسلامی علی آبادی و لیلا مهرابی راد در مقاله ی (عوامل موثر در گرایش به بد حجابی) پس از بیان مفهوم حجاب اسلامی، به برخی از عوامل موثر بر گرایش بدحجابی (عبارتند از: ضعف ایمان و کاهش باورهای دینی و مذهبی، تعلیم و تربیت نادرست و وضع نامناسب خانواده، فقدان نظارت والدین بر فرزندان، فقر فرهنگی، عدم نظارت بر برنامه های وسایل ارتباط جمعی، فقدان نظارت اجتماعی بر واحد های تولیدی، برنامه های شبکه های خارجی و ماهواره ای) اشاره کرده اند.

پژوهش حاضر در صدد به این پرسش است که چه عواملی سبب گرایش بانوان امروز جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب شده است و برای پاسخ به پرسش یاد شده این موارد را بررسی می کند: عوامل درونی: عدم آگاهی به فلسفه حجاب و بی توجهی به پیامدهای منفی آن، عوامل بیولوژیکی یا روانی، ضعف ایمان و حیا. عوامل بیرونی: دشواری شرایط ازدواج، تهاجم فرهنگی و نفوذ فرهنگ غرب، فساد محیط و معاشرت با دوستان ناباب و سرزنش آنان، رسانه ها و فضای مجازی، تعلیم و تربیت نادرست.

۲. عوامل درونی

۲_۱ عدم آگاهی به فلسفه حجاب و بی توجهی به پیامدهای منفی آن

یکی از عوامل درونی گرایش بانوان امروز جامعه ایرانی، عدم آگاهی به فلسفه ی حجاب و بی توجهی به پیامدهای منفی آن است که اگر توسط گویندگان با اشاره به مفاهیم قرآنی مرور و اشاره شود که حجاب باعث حفظ زن از مخاطرات هست که اگر رعایت نشود موجب فساد اخلاقی، ناامنی کیان خانواده و جامعه می‌شود گاهی عدم تبیین افراد و تشویق به رعایت حجاب، باعث الگو قرار دادن سبک زندگی غربی می‌شود و چنین کسانی که در معرض ماهواره و شبکه‌های اجتماعی قرار دارند را نمی‌توان کنترل کرد چرا که نوع پوشش‌های ارائه شده بسیار تاثیرگذار است و فرد فکر می‌کند بهترین سبک، سبک زندگی غربی است و به غلط تصور می‌شود که پیشرفت و تکامل در

بی‌حجابی و برهنگی است.^۱ بنابراین ناآشنایی برخی از جوانان با احکام پوشش و بی‌اطلاعی از حدود و روابط بین محرم و نامحرم و چگونگی پوشش اسلامی به معضل بدحجابی و بی‌حجابی منجر می‌شود. در روایتی از امام علی علیه السلام آمده است: «الجهلُ اصلُ کلِّ شرٍّ؛ نادانی ریشه هر بدی است.»

در حالی که چنین افرادی اگر با احکام اسلامی پوشش آشنا باشند درصدد اصلاح برمی‌آیند. بسیار فراوان دیده شده که افراد جاهل و ناآگاه در جامعه مرتکب اعمال زشتی می‌شوند که دارای صفات رذیله‌ای هم هستند و هنگامی که آگاهی کافی درباره قبح آن اعمال و مفسدات و زیان‌های آن صفات پیدا می‌کنند یا سطح و معارف آنها بالاتر می‌رود، به کلی آن اعمال و صفات را رها کرده یا لااقل به مقدار زیادی از آن می‌کاهند. دلیل منطقی این مسئله روشن است زیرا حرکت به سوی صفات والا و اعمال صالحه، احتیاج به انگیزه‌ای دارد بدون شک یکی از بهترین انگیزه‌ها آگاهی از مصالح اعمال و صفات نیک و مفسدات اعمال و صفات رذیله است و نیز آگاهی بر مبدا و معاد و آشنایی با برنامه‌های مکتب انبیا و اولیاء، انسان را به سوی آنها سوق می‌دهد و بازتاب وسیعی در اصلاح مفسدات اخلاقی دارد و بازتاب وسیعی در اصلاح مفسدات اخلاقی دارد البته منظور از علم و آگاهی در اینجا، آگاهی بر فنون منابع و مسائل مادی نیست چرا که بسیاری کسانی که از این مسائل آگاهند و از همه آلودگان آلوده‌تر هستند بلکه منظور علم و آگاهی به ارزش‌های والای انسانی و تعلیمات الهی و مصالح و مصالح معنوی و معارف الهیه است.^۲ بنابراین توجه نکردن به آثار و کارکردهای فردی و اجتماعی حجاب و کارکردهای منفی رعایت نکردن آن نقش بسیار مهمی در سرپیچی از آن دارد.

۲_۲- عوامل بیولوژیکی یا روانی

مورد دیگر از عوامل درونی گرایش بانوان جامعه ایرانی به پوشش نامناسب، عوامل بیولوژیکی یا روانی می‌باشد. عوامل بیولوژیکی یا روانی به زمینه‌های زیستی و خواسته‌های طبیعی فرد گفته می‌شود. از جمله زمینه‌های بیولوژیکی مرتبط با مقوله پوشش می‌توان از میل به خودنمایی، تبرج، تزئین، تجمل، خودآرایی، تمایل شدید به جلب توجه دیگران، به رخ کشیدن زیبایی‌ها، میل به برانگیختن احساسات مثبت دیگران، کسب آرامش و امنیت

^۱ حجت الاسلام ضمیری، خبرگزاری شبستان، ۲۶ فروردین ۱۳۹۷

^۲ التمیمی الامدی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، ص ۴۲، ح ۸۶۹

^۳ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۱۷۸

در پرتو تحسین و تمجید دیگران، لذت جویی، میل به تظاهرات جنسی و جلب جنس مخالف و... نام برد.^۱ استاد مطهری در توضیح این گونه تمایلات می‌نویسد: «زن همیشه می‌خواهد مطلوب و معشوق مرد باشد جلوه‌گری‌ها، دلبری‌ها و خودنمایی‌های زن همه برای جلب نظر مرد است زن آنقدر که می‌خواهد مرد را عاشق دل خسته خویش کند طالب وصال و لذت جنسی نیست زن مظهر جمال و مرد مظهر شیفتگی است تمایل مرد به نگاه کردن و چشم چرانی است نه به خودنمایی و برعکس تمایل زن بیشتر به خودنمایی است نه به چشم چرانی و به همین جهت تبرج از مختصات زنان است.»^۲

از آنجایی که دوران جوانی اوج کشش و گرایش به زیبایی‌هاست، این گرایش در انتخاب نوع لباس، پوشش و آرایش آشکار می‌شود و آیات قرآن نیز به این امر اشاره دارند که فایده لباس تنها پوشاندن بدن نیست بلکه نوعی وسیله تجمل و زینت است.^۳ تمایل به زینت آرایشی و اهتمام به جلب توجه مرد و نفوذ در قلب وی در متون اسلامی به صراحت بیان شده است این غریزه آنگاه که در خدمت مصالح خانواده و تقویت رابطه زناشویی قرار گیرد کارایی ویژه‌ای برای زن می‌سازد و آنگاه که در روابط اجتماعی و بدون مدیریت صحیح بروز نماید مشکلات زیادی می‌آفریند.^۴ اگرچه اسلام با زیبایی و زینت مخالف نیست ولی بروز زیبایی‌ها در انتخاب نوع پوشش در مقابل نامحرم را جایز ندانسته برای آن حد و حدودی قائل شده و این همان هماهنگی میان تکوین و تشریع است بدین معنا که میان احکام دین با طبیعت فطری بشر فطری بودن گرایش به پوشش تناسب و ارتباطی تنگاتنگ وجود دارد.^۵ از این رو یکی از عوامل گرایش بانوان به پوشش نامناسب عوامل بیولوژیکی یا روانی می‌باشد.

۳_۲_ ضعف ایمان و حیا

یکی دیگر از مهم‌ترین عوامل درونی گرایش بانوان جامعه‌ی ایرانی به پوشش نامناسب، ضعف ایمان و معنویت است که باعث ضعف حیا می‌شود. ایمان همچون پناهگاهی است که انسان را از افتادن در گناهان حفظ می‌کند

^۱ شرف الدین، حسین، ریشه‌یابی جامعه‌شناختی بی‌حجابی، ج ۵۱، ص ۹

^۲ مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۱۹، ص ۴۱۵

^۳ اعراف آیه ۲۶

^۴ کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۵، ص ۳۳۷-۳۳۸

^۵ موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل بیت، حجاب برتر و علل بدحجابی، ۱۳ آذر ۱۳۹۳

عامل بیرونی دیگر در مورد گرایش بانوان جامعه ایرانی به پوشش نامناسب، رسانه ها و فضای مجازی می باشد که در نابودکردن فرهنگ و دادن الگوی بدحجابی، خودنمایی و خودآرایی به جامعه نقش مهمی دارد. فیلم ها و سریال ها و کارتون ها روح حجاب و عفاف را در جامعه ویران می کند البته صد در صد نه ولی غالباً اینگونه است که اشخاص پولدار و تحصیل کرده و از خانواده های اصیل اغلب بدحجابند و از آن طرف زن های دهاتی و کم سواد و حتی مجرم، با حجاب و چادری اند. کارشناسان اجتماعی علت از هم پاشیده شدن خانواده ها را مطالعه کرده اند و علت دلسردی مردان به زنان را همین فیلم ها بیان کرده اند فیلم هایی که بازیگران آن از زیباترین هنرپیشه هایند.^۱

اگر یک هنرپیشه بد قیافه و دافعه برانگیز، چادر سرش کند و یک هنرپیشه زیبا و مقبول جوانان، بی حجاب یا کم حجاب باشد هر دو در جهت تغییر و تضعیف سمبل های مذهبی در جامعه کار می کنند. هنرپیشه ی بد قیافه، با حجاب تداعی و متقارن می شود و به حجاب ارزش منفی می دهد، هنرپیشه زیبا و مقبول، به کم حجابی بار ارزشی مثبت می بخشد و در بینندگان این نوع پوشش را یک پوشش خوب و مجاز یا مشروع جلوه می دهد و از آن طریق در پی همانندی و تقلید بینندگان از هنرپیشه ها، این نوع پوشش در جامعه رواج می یابد در نتیجه سمبل های مذهبی کاهش می یابد و همراه با آنها ارزش ها و اعتقادات مذهبی نیز تغییر می کند.^۲ دشمنان مدام در فضای مجازی با روش های غیر مستقیم (تبلیغات، مدگرایی و...) افراد را به رقابت در بی حجابی و جلوه گری هرچه بیشتر سوق می دهند و اینگونه القا می کنند که در صورت بی حجابی، از فخر و محبوبیت بیشتری بین دیگران برخوردارند بر این اساس برخی از خانم ها بدون ارزیابی اینکه بدحجاب ها چه هدف و منظوری از این کارشان دارند فقط برای تقلید و برتری جویی از آنها پیروی می کنند.^۳ بنابراین رسانه ها و فضای مجازی نقش مهمی در گرایش بانوان به پوشش نامناسب دارند.

۵_۳_ تعلیم و تربیت نادرست

^۱ طیب، مهدی، حجاب و حقوق زن، ص ۷۰

^۲ رفیع پور، فرامرز، وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزش های اجتماعی، ج ۱، ص ۲۹

^۳ خبرگزاری فارس، مصاحبه با دکتر مجید ابهری، (شبکه های اجتماعی و ترویج بد حجابی)، ۱۱ مرداد ۱۳۹۵

از جمله عوامل گرایش بانوان جامعه ایرانی به پوشش نامناسب تعلیم و تربیت نادرست می‌باشد. خانواده‌هایی که از تعالیم دینی فاصله گرفته و به عقاید دینی و مذهبی پایبند نبوده، هر جا با خواسته‌ها و منافعشان در تضاد باشد آن را کنار می‌گذارند. باورهای نادرست در مسائل تربیتی از جمله اینکه باید به جوان آزادی داد تا هرگونه می‌خواهد بپوشد و اعتقاد به اینکه پوشیدن چادر مربوط به مکان‌های خاص مانند زیارت یا مجالس عزاست و یا اینکه چادر برای قدیمی‌هاست، ریشه در تعلیم و تربیت غربی دارد و تشدید کننده مسئله بی‌حجابی در جامعه است.^۱

خانواده‌ها و مادرانی که در قید و بند حجاب و سایر مسائل شرعی نبوده‌اند هرگز نمی‌توانند حجاب را به عنوان یک ارزش و یک واجب الهی برای فرزندان خود تفهیم کنند لذا فرزندان را با همان فرهنگی که خود گرفتار آن بوده‌اند پرورش می‌دهند.^۲ مقید بودن مادر به پوشش مناسب و نقش مادر در تربیت فرزندان دختر و آموزش‌های اولیه او در خصوص حجاب بسیار اثرگذار است مادر می‌تواند به عنوان الگویی شایسته برای فرزندان خود عمل کند و عفاف در خانواده به عنوان یک اصل پذیرفته شود.^۳

بنابراین هر قدر میزان رعایت حجاب در خانواده بیشتر باشد وضع حجاب فرزند به سوی الگوی مطلوب بیشتر می‌شود.^۴ البته در بعضی از خانواده‌ها آنچه را خداوند نیز دستور به حرام بودنش حتی مکروه بودنش نداده، حرام می‌کنند. تعصب ورزی‌های بی‌مورد، غیرت ورزی‌های نامعقول و احساسی منع از تفریح، مسافرت، مهمانی و معاشرت‌های سالم و... نمونه‌هایی است که فضای خانه را به تنگی و فشار قبر شبیه‌تر می‌کند. وقتی از خردسالی به دختران به طور مستقیم و غیر مستقیم تحمیل و تفهیم شود که دختر باید مقید و محدود و تحت سلطه باشد و پسر قرعه‌رهایی، قدرتمندی و سلطه‌گری را به نام خود زده، در بزرگی و سن استقلال شخصیت، او را به کوششی تلافی جویانه وا داشتیم که با چشیدن طعم آزادی، به همه مسائل تحمیلی پشت پا خواهد زد این کارهای او

^۱ نخعی، زینب، رسم پوشش در شهر مقدس مشهد با تکیه بر آیات و روایات، ص ۷۴ تا ۷۸

^۲ کریمی نیا، محمد مهدی، آل کثیر، فریده، انصاری مقدم، مجتبی، تحلیل عوامل فرهنگی_اجتماعی گسترش بدحجابی

^۳ بهرامشاهی، علی، گلوآژه حجاب، ص ۱۳۱

^۴ نجف آبادی، فاطمه و شمس، تاثیر عوامل اجتماعی بر نحوه پوشش اجتماعی دختران دبیرستانی در تهران

اعتراضی خواهد بود به آنچه تاکنون روح او را می آزرده است.^۱ باتوجه به مطالب فوق مشخص می شود که تعلیم و تربیت نادرست در گرایش بانوان جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب نقش بسزایی دارد.

نتیجه:

حجاب و پوشش مناسب برای حفظ شخصیت زن و جلوگیری از انحراف جوانان و مانع گسترش فساد در جامعه ی اسلامی است. بدون شک یکی از اموری که به شهوت جنسی دامن می زند برهنگی و خودآرایی زنان و مردان برای یکدیگر است که تاثیر آن به خصوص در میان جوانان مجرد قابل انکار نیست به گونه ای که می توان گفت آلودگی به بی عفتی رابطه مستقیمی با بی حجابی، برهنگی و خودآرایی در انظار عموم دارد. بنابراین پوشش نامناسب عاملی است که امنیت اخلاقی جنسی جامعه را تهدید می کند لذا پوشاندن آن اهمیت فوق العاده ای برای صیانت از اخلاق جنسی جامعه دارد ولی عوامل درونی و بیرونی بسیاری از جمله عوامل فرهنگی و اجتماعی، نقش بسزایی در گرایش بانوان به پوشش نامناسب دارد.

مقاله ی رو به رو عوامل گرایش بانوان امروز جامعه ی ایرانی به پوشش نامناسب را بررسی کرده و در پایان به این موارد رسیده است:

عوامل درونی که شامل: ۱. عدم آگاهی به فلسفه حجاب و بی توجهی به پیامدهای منفی آن ۲. عوامل بیولوژیکی یا روانی ۳. ضعف ایمان و حیا و عوامل بیرونی که شامل: ۱. دشواری شرایط ازدواج ۲. تهاجم فرهنگی و نفوذ فرهنگ غرب ۳. فساد محیط و معاشرت با دوستان ناباب و سرزنش آنان ۴. رسانه ها و فضای مجازی ۵. تعلیم و تربیت نادرست می باشد.

^۱ غلامی، یوسف، اخلاق و رفتارهای جنسی، ص ۲۰۹

منابع:

قرآن

- ضمیری، خبرگزاری شبستان، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور قم، ۲۶ فروردین ۱۳۹۷
- تمیمی الامدی، غررالحکم و دررالکلم، بیروت، موسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۰۳ ق، ج ۱
- مکارم شیرازی، ناصر، با همکاری جمعی از فضلا، اخلاق در قرآن، مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۳۷۷ ش، چاپ اول
- شرف الدین، حسین، ریشه یابی جامعه شناختی بی حجابی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ج ۵۱، ص ۹
- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، تهران، صدرا
- موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل بیت، حجاب برتر و علل بدحجابی، ۱۳ آذر ۱۳۹۳
- کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، محقق/مصحح: علی اکبر غفاری، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۸۳ ش، ج ۷
- اسماعیلی، مریم، کریمی تبار، مریم، (حجاب برتر و علل بدحجابی)، دانشنامه موضوعی قرآن کریم، پژوهشکده علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ۱۳۸۳ ش
- اسحاقی، سید حسن، گوهر عفاف، ۱۳۸۸ ش، قم، انتشارات بوستان کتاب، چ دوم
- نخعی، زینب، رسم پوشش در شهر مقدس مشهد با تکیه بر آیات و روایات، قم، دانشگاه قم، ۱۳۸۳ ش
- طیب، مهدی، حجاب و حقوق زن، سفینه، تهران، ۱۳۸۷، چ اول
- ماهنامه داخلی علمی فرهنگی اجتماعی زنان، (نظام اسلامی و مسئله پوشش زنان)، شماره ۲۳، چاپ اسفند ۱۳۸۵،
- قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، دارالکتب الاسلامیه، چ ۱۱، تهران،
- فتاحی، فتحیه، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۷۶، چ ششم، قم
- ماجرانجو، محسن، نیازها و حجاب دختران و زنان، ۱۳۸۹، پارسیان، چاپ اول، قم
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی_اجتماعی زنان، ۱۶، ۱۰، ۱۳۶۹، Khamenei.ir.

ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمد بن علی، معانی الأخبار، ۳۳۱ ق، مترجم عبدالعلی محمدی شاهرودی، تهران: دارالکتب الاسلامی.

اکبری، محمدرضا، تحلیل نو و عملی از حجاب در عصر حاضر، عترت، چاپ چهارم، تهران

مرنیسی، فاطمه، زنان پرده نشین و نخبگان جوشن پوش، ترجمه: ملیحه مغازه ای، ۱۳۸۰

رفیع پور، فرامرز، وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزش های اجتماعی، سال چاپ ۱۳۷۸، کتاب فرا، چ ۱

خبرگزاری فارس، مصاحبه با دکتر مجید ابهری، (شبکه های اجتماعی و ترویج بد حجابی)، ۱۱ مرداد ۱۳۹۵

کریمی نیا، محمد مهدی، آل کثیر، فریده، انصاری مقدم، مجتبی، تحلیل عوامل فرهنگی_اجتماعی گسترش بد حجابی، فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری، سال سوم، شماره ۸، پاییز ۱۴۰۰

بهرامشاهی، علی، گلوآژه حجاب، نشر رسول، چ اول، قم

نجف آبادی، فاطمه و شمس، تاثیر عوامل اجتماعی بر نحوه پوشش اجتماعی دختران دبیرستانی در تهران.

غلامی، یوسف، اخلاق و رفتارهای جنسی، ۱۳۸۵، دفتر نشر معارف وابسته به نهاد (نماینده) مقام رهبری در دانشگاه

مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، چ دوم، تهران، اسلامیه، ۱۳۹۹ ق